

EPOCH TIMES

KULTUR

NR 29 VECKA 29 2025 LITTERATUR | KONST | MUSIK | SCENKONST | TRADITION

FOTO: SILENE HØXBRO ANDERSEN

Musikartisten
Miriam Andersén
rör sig vant genom
historien.

Trubadurer och spelkvinnor

Ledare: Frågan om livets mening | **Historia:** Ett 700 år gammalt mord

MUSIK

MÖTET Miriam Andersén

Skaldkonans toner ljuder

Miriam Andersén är sångerska och riksspelman. Hon rör sig vant mellan medeltidsmusik, folkmusik, vikingakväden, barock och nyskrivet. Hon ger plats och röst åt berättelser och toner från svunna tider, och flätar samman historien med samtiden.

Nyligen medverkade hon som sångsolist i ett gästspel på Semperoper Dresden. Tillsammans med Semperoper Ballett och Sächsische Staatskapelle framfördes föreställningen "Vice Versa". Programmet, som bestod av två dansverk, skapades i samband med att operahuset firar 200-årsjubileum 2025. I verket "Noetic" kartlägger koreografen Sidi Larbi Cherkaoui de instinktiva mänskliga behoven av att skapa strukturer, knutet till önskan att bryta sig loss från regler. Genom en blandning av västerländsk konstmusik, japanska trummor och sång undersöks mänsklighetens stora frågor. Verket uruppfördes 2014 i Göteborg av Göteborgsoperans danskompani.

– Det är väldigt roligt med blandkonstprojekt som har med levande musik och dans. Verket "Noetic" pekar mot framtiden samtidigt som det finns paralleller till historien. På liknande sätt som under 1700-talet integreras musik, sång och dans till en scenkonstnärlig helhet. Dansarna skapar geometriska figurer och former, och förmedlar en berättelse om mänsk-

liga relationer och hur människor söker sig fram. Sången är skriven för min röst, spänner över flera oktaver och är både sval och stundtals het. Szymon Brzóska's musik är känslösam och påminner om filmmusik. Den kontrasterar det visuellt svarta och vita som visas på scen. Dansarna har svarta scenkostymer och jag har en strikt mörk fodraklänning och bakåtkammat hår; allt är väldigt stramt. I föreställningen framförs texter av Platon och Horatius, som handlar om det goda och onda. I det berömda textavsnittet om Carpe diem får en yngre mänskliga råd om vad som är viktigt att tänka på i livet.

Sången och musiken har funnits med länge i Miriam Anderséns liv. Under uppväxten i Sundsvall och senare i Stockholm var några familjemedlemmars musicerande en inspirationskälla. Pappan var amatörsångare med ett intresse för Bellman och 1900-talets visskatt. Genom den kommunala musikskolan och Adolf Fredriks musikklasser i Stockholm utvecklades musikintresset. Hon spelade piano och provade olika instrument, samtidigt som hon under en tid var med i

MIRIAM ANDERSÉN

Bor: Everöd, Skåne.

Familj: Man, vuxen dotter, fem vuxna bonusbarn, katt.

Senaste projekt: Uppdraget att göra ett konsertprogram med tema solen till Potsdamer Musikfestspiele nästa år.

Fritid: Vandra i naturen, yoga, läsning, korsord, träffa vänner.

Boktips: Läser just nu "De gnostiska evangelierna" av Elaine Pagels.

ett punkband. Under gymnasietiden deltog hon i Operans ungdomskör.

– Det var en period där jag gjorde väldigt mycket, provade olika saker och sökte min väg. Jag visste inte vad jag ville och var ganska förvirrad. Jag hann arbeta ett par år på Medeltidsmuseet med dekormåleri och kalligrafi, innan jag upptäckte att jag inte kunde leva utan musik. Jag kom till insikt om att det inte bara

handlade om begåvning, utan vad jag innerst inne ville hålla på med och inte kunde vara utan. Insikten hjälpte mig att våga satsa på sång och musik.

Vid den tidpunkten fick hon tips om att det fanns en utbildning i medeltida musik i Basel, vilket ledde till att hon sökte till Schola Cantorum Basiliensis. Hon fick kämpa för att komma in, men visste att hon var på

Vikingarnas värld var full av poesi. Nordens äldsta sånger har bevarats i runskrift på Rökstenen och Karlevistenen.

FOTO: JEPPE GUSTAFSSON/TT NEWS AGENCY/AFP VIA GETTY IMAGE

Miriam Andersén spelar gotisk harpa på festivaler, konserter och i kyrkor världen över. Hennes musicerande inkluderar sång och en rad historiska instrument.

FOTO: CATERINE CABROL

MUSIK

”Många kvinnor behärskade konsten att smida rim, och Jorunn Skaldemö tycks ha varit hovskald åt Harald Hårfager.”

Miriam Andersén, sångerska och riksspelman. FOTO: CATERINE CABROL

rätt väg. Hon studerade sång, medeltidsharpa, medeltida notation och uppförandepraxis.

– Jag uppskattade tidigt i utbildningen att medeltidsmusik befinner sig i gränstrakten där de musikaliska källorna upphör. Notationen är inte exakt i den tidigaste upptecknade musiken. Det finns inga anvisningar att musiken ska framföras på ett speciellt instrument eller hur ackompanjemanget ska vara. Man måste hela tiden fylla på med något som man själv hittar på. Det finns ett element av eget skapande i hur man tolkar ett stycke rytmiskt, hur man ackompanjerar eller hur man anpassar texten.

Medeltida ballader är långa, berättande visor med refräng (omkväde), som är en del av en muntlig kultur där texter och melodier har överförts från generation till generation. De skandinaviska balladerna ingår i en större sångkultur som sträcker sig över stora delar av Europa. Berättelserna speglar ofta ett medeltida Europa

eller folksagornas värld och är fyllda med riddare, jungfrur, bönder, tiggare och övernaturliga väsen.

Sedan 1997 har Miriam Andersén turnerat världen runt som frilans. Hennes repertoar sträcker sig från gregoriansk sång till nyskrivet, och hon har specialiserat sig på den svenska folkmusikens medeltida rötter – särskilt den sjungna berättelsen i form av ballader och skaldkväden. Hon är medlem i grupperna Sarband, Leones och The Early Folk Band, och har även grundat ensemblen Belladonna, där hon spelar tillsammans med Rebecca Bain (fiol och sång) och Susanne Ansorg (fiol).

– I början av karriären hade jag flera projekt samtidigt för att få det att gå ihop ekonomiskt. Det kunde vara föreställningar som innehöll olika konstnärliga uttryck. Jag minns en väldigt visuell uppsättning på Maxim Gorki Theater i Berlin. Vi var två musiker, en skådespelare och

PRISER OCH UTMÄRKELSER

2007 riksspelman med Zornmärket i silver för "klangfullt spel på kohorn".

2008 German World Music Awards med Sarband.

2010 Grammy Award för "Best Small Ensemble Performance" med Theatre of Voices.

en dansare. Föreställningen baserades på den medeltida riddaren och poeten Wolfram von Eschenbachs legend om riddaren Parsifal och hans sökande efter den heliga graalen.

Under åren har hon varit nyfiken på att prova nya saker, och har deltagit i olika projekt. I början av 2000-talet började hon göra historiska program med vikingamusik och tidig musik. Hon berättar att vikingamusik inte finns bevarad i sin ursprungliga form, men det finns instrument, texter och annan musik som är relevant för tiden. Vikingarnas värld var full av poesi.

– Jag och riksspelmannen Anna Rynefors har skapat berättarkonserter "Bland vikingar och skaldkonor". I konserten får sagornas hjältnor komma till tals, och vi väcker liv i Nordens äldsta sånger som bevarats i runskrift på Rökstenen och Karlevistenen. Bilden av vikingatiden håller på att förändras: den senaste forskningen visar att även kvinnor

var krigare och upptäcktsresande, skaldar och ledare. Många kvinnor behärskade konsten att smida rim och Jorunn Skaldemö tycks ha varit hovskald åt Harald Hårfager.

Förutom att Miriam Andersén sjunger och spelar gotisk harpa, trakterar hon kohorn, flöjt, cittra, trumma och snatterpinnar.

– När jag studerade i Basel började jag spela kohorn för jag längtade hem väldigt mycket. Jag satte igång att sjunga dalakoraller och svenska ballader, och skaffade ett kohorn. Jag upptäckte att jag hade ganska lätt för att spela på hornet och ville utforska hur bra jag kunde bli. När jag träffade och hörde andra kohornsspelare i Dalarna fick jag inspiration att försöka bli riksspelman på kohorn.

2007 erhöll hon titeln riksspelman med Zornmärket i silver för "klangfullt spel på kohorn". Vill man ta del av kohornets och vikingatidens sällsamma och vackra toner ska man se

Miriam Andersén och Anna Rynefors under inspelningen av "Sveriges musikhistoria" för SVT på Kulturens Östarp. FOTO: ULF SANDLUND

SVT:s programserie "Sveriges musikhistoria", som visas på SVT Play. I det tredje programmet "Blodiga harpor och lyriska hövdingar" deltar Miriam Andersén med sång och spel på harpa och kohorn. I programmet berättar hon att Sverige har världens längsta obrutna tradition i hornspelande, som fortfarande lever vidare efter 1 500 år.

Hennes nyfikenhet och skaparlust har lett fram till projektet "Kvinnolåt". Tillsammans med Anna Rynefors lyfter hon fram kvinnorna ur musikhistoriens gömmor – från vikingatidens norsk-isländska skaldkonor till 1800-talets glömda spelkvinnor. De båda nutida trubadurerna söker efter sina föregångare i de skånska spelkvinnorna. Det kvinnliga låtmaterialet de funnit ställs sida vid sida med egenkomponerat material, och kan förutom på scen även upplevas inspelat på albumet "Skånska spelkvinnor".

– Genom efterforskningar i arkiv och samlingar har vi grävt fram spännande öden och musik. Spelkvinnor var döttrar till spelmän. Från början av 1700-talet och fram till 1900-talet var det en märklig situation för kvinnor. De var omvända och fick inte ha titlar och tjäna pengar på musik, men det verkar som att några gjorde det ändå. Ofta musicerade de tillsammans med sin far eller sin bror, som kunde inkassera betalningen.

Slutet av sommaren är hektisk för Miriam Andersén. Hon framträder på bland annat Drakamöllan operafestival, Medeltidsdagen i Hedared och den Nordiska festivalen för medeltida musik. Den senare arbetar för att lyfta fram och levandegöra medeltidens kultur och musik, och vill skapa möten mellan de nordiska grannländerna, mellan artister och publik, lärare och elever.

– När jag uppträder tänker jag alltmer på att vi som är närvarande

i rummet skapar något tillsammans; publiken behöver vara delaktig för att det ska bli någonting. Därför är det viktigt att inte göra för konstiga program, som går över huvudet på människor. När jag skapar en föreställning vill jag underhålla, upplysa och väcka nyfikenhet, samt ta tillvara scenens alla möjligheter.

En av anledningarna till att hon lockas av att undersöka och framföra äldre musik, är att hon har en längtan efter att ha kontakt med tidigare samhällsmiljöer och människor. För var musik, dans och sång en integrerad och naturlig del av livet.

– Det är tragiskt att musik, sång och dans inte längre utövas av alla. Sång och dans tillhör alla, och är det som gör oss till människor. Vissa forskare menar att sången är ursprunget till språket, och att sång och dans har bidragit till att utveckla människans intelligens, minne och kunskapsförmedling. Dessutom har kultur-

utövandet skapat starka band mellan människor, som medfört att man hållit ihop. Fortfarande på 1800-talet dansade och sjöng man mycket, det var det sätt som man roade sig på. Det fanns ingen radio att sätta på eller bio att gå till. Unga och medelålders kunde dansa flera gånger i veckan, och kvinnorna sjöng hela dagarna när de arbetade. I dag har vi tappat bort det och livet ser annorlunda ut. Man är antingen professionell eller amatör, artist eller publik. Men kultur ger oss möjlighet att uttrycka oss och kommunicera med varandra, och ger livet mening och innehåll, säger Miriam Andersén. ■

Kristina I. Kleinert
kristina.kleinert@epochtimes.se